

Nr 392.

Godkänd av första kammaren den 11 juni 1930.

Godkänd av andra kammaren den 11 juni 1930.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 200.)

Till KONUNGEN.

Uti den till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1930/1931 har Eders Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln förslagit riksdagen (punkt 9 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag) att, i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Sedermera har Eders Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 14 mars 1930 dagtecknad proposition, nr 255, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor;

dels ock medgiva, att av nämnda anslag må bestridas utgifter för avveckling enligt av departementschefen i sagda statsrådsprotokoll förordade grunder av arbetslösheten å Seskarö.

I samband med Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition har riksdagen till behandling förehaft, bland annat, följande motioner, nämligen:

dels två likalydande motioner I: 108 och II: 186, vari hemställts, att riksdagen måtte för nästkommande budgetår ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag av 20 miljoner kronor att användas för utförande

enligt i huvudsak i motionerna angivna grunder av produktiva offentliga arbeten;

dels två likalydande motioner, I: 331 och II: 544, vari hemställts, *ej mindre*, att riksdagen måtte för kontantunderstöd åt arbetslösa och för understödjande av för motverkande av arbetslösheten anordnade kommunala arbeten — i båda fallen enligt av Eders Kungl. Maj:t fastställda grunder — för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor, *än även*, där-est detta yrkande och de i de förstnämnda motionerna framställda yrkandena icke vinna riksdagens bifall, att riksdagen måtte till bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med av motionärerna i sju punkter angivna grunder, för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag å 8,000,000 kronor;

dels en motion, II: 521, däri hemställts, att riksdagen i anledning av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 255 måtte bevilja ett förslagsanslag å 30 miljoner kronor att användas för understödjande av kommunala och anordnande av statliga produktiva arbeten för de arbetslösa, *att* riksdagen måtte som villkor för anslaget användande föreskriva, att arbetslöshetskommissionen avskaffas samt att hjälpverksamheten för de arbetslösa organiseras så, att ledningen därav lägges direkt under socialdepartementet och under socialdepartementet sorterande organ samt att kommunerna erhålla rätt att mot avtalsenliga löner driva en självständig arbetslöshetspolitik, samt *att* riksdagen vid beviljande av ovannämnda anslag måtte fastställa sådana direktiv för hjälpverksamheten, att alla oförvällat arbetslösa skola i möjligaste mån beredas arbete vid av kommuner eller stat anordnade produktiva arbeten och att, därest i något fall arbete *ej* kan beredas de arbetslösa, dessa alltid beviljas tillräckligt kontant understöd;

dels en motion, I: 339, vari hemställts, att riksdagen ville i anledning av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 255 angående anslag till bekämpande av arbetslösheten, i vad den avser särskilda åtgärder beträffande arbetslösheten å Seskarö, hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om upptagande genom domänverkets försorg av sågverksdrift å Seskarö med avtalsenliga löner under förutsättning, att de arbetare som anställas avstå viss procent, förslagsvis under första driftsåret 5 och under följande år 10 procent av sin avlöning till en fond, som jämte ränta skall användas till inlösen av sågverket, därest staten efter viss tid, förslagsvis fyra år, finner sig böra nedlägga statsdriften och i stället lämna garanti för en viss timmerleverans i händelse driften fortsättes av arbetarna, eventuellt jämte andra enskilda företagare; samt för sin del medgiva, att av arbetslöshetsanslag må bestridas utgifter för inköp av Sandviks sågverk å Seskarö med tillhörig mark, byggnader och inventarier ävensom för nödig modernisering för en årstillverkning av 9,000 standards, för ett beräknat sammanlagt belopp av 295,000 kronor;

dels en motion, I: 340, däri yrkats, att riksdagen ville med avslag av den i Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 255 föreslagna avvecklingen å Seskarö bemyndiga Eders Kungl. Maj:t att genom domänstyrelsen låta upptaga provisorisk drift vid Sandviks sågverk för beredande av arbetstillfällen åt de

arbetslösa å Seskarö så långt detta kan ske ävensom att vidtaga åtgärder för förflyttning till annat arbete av dem, som ej kunna beredas anställning vid nämnda sågverk;

dels ock en motion, II: 555, vari hemställts, att riksdagen i anledning av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 255 ville dels bifalla Eders Kungl. Maj:ts proposition för att myndigheterna skola hava medel för att låta en partiell avveckling av Seskarö-historien ske enligt det i Eders Kungl. Maj:ts proposition angivna programmet, dels också anvisa ett belopp av upp till 1,000,000 kronor för att därigenom ge Eders Kungl. Maj:t möjlighet att antingen genom domänverket eller också genom bildandet av ett aktiebolag igångsätta driften vid Seskarö.

Över motionerna I: 108 och II: 186 hava i vederbörlig ordning införskaffats yttranden från arbetslöshetskommissionen och socialstyrelsen, vilka yttranden äro såsom bilagor fogade vid riksdagens vederbörande utskotts utlåtande i ärendet.

Av den i ärendet lämnade utredningen synes riksdagen ådagalagt, att åtgärder från statens sida till bekämpande av arbetslöshet alltjämt äro av behovet påkallade.

Enligt den föreliggande propositionen skulle statens hjälpverksamhet på ifrågavarande område under nästkommande budgetår utövas i samma huvudformer som hittills, dock att i propositionen ånyo framhållits angelägenheten av att de s. k. reservarbetena, som bedrivs av arbetslöshetskommissionen eller med bidrag från denna såsom s. k. statskommunala arbeten, undan för undan inskränkas genom att arbetarna i så stor utsträckning som möjligt föras över till likartade arbeten, bedrivna i den öppna arbetsmarknaden.

Olämpligheten av att under pågående utredningar om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande ävensom angående arbetslöshetsförsäkring vidtagna ändringar i de på förevarande område gällande bestämmelserna ansåg sistlidet års riksdag (skrivelsen nr 272) ligga i öppen dag, och riksdagen framhöll ock samtidigt angelägenheten av att, under det att utredningarna påginge, åtgärder, så långt möjligt vore, vidtoges i syfte att genom effektiv arbetsförmedling, i den mån så kunde ske, återföra arbetskraft till den allmänna arbetsmarknaden.

Motionsvis har nu inom riksdagen väckts förslag, avseende beträdande av nya vägar i fråga om åtgärder å berörda område, innan de många och invecklade spörsmål, som sammanhännga med frågan om de lämpligaste metoderna för mildrandet av arbetslöshetens följder, hunnit att utredas.

Såsom av arbetslöshetskommissionens yttrande i ärendet framgår, har kommissionen ansett det icke välbetänkt, att staten, innan dessa utredningar avslutats eller eljest tvingande skäl anförts för en ändring av nuvarande ordning, skulle kasta över ända det provisoriska system, som dock uppbyggts med ledning av gjorda erfarenheter under en mer än tioårig verksamhet, för att i stället övergå till ett alldeles nytt och fullständigt oprövat system. Denna uppfattning synes, åtminstone i viss utsträckning, icke kunna fränkännas giltighet. I enlighet härmed finner riksdagen motiverat, att ett anslag till arbetslöshetens

bekämpande genom arbetslöshetskommissionen jämväl denna gång beviljas enligt oförändrade grunder.

Emellertid synas skäl kunna anföras för att de ovan berörda motionerna för-
anleda viss utredning. Det skulle kunna tänkas, att ett reservationsanslag till
vissa allmänna arbeten ställes till Eders Kungl. Maj:ts förfogande, att tagas i
anspråk i den mån påtaglig arbetslöshet, antingen generellt eller, t. ex. på grund
av industriella sammanbrott, mera lokalt uppstår; ett sådant anslag skulle
kunna vara av betydande värde vid arbetslöshetsfrågornas handläggning. Här-
igenom komme, åtminstone till viss del, de offentliga arbetena att kunna mer
smidigt anpassas efter konjunkturerna, så att en större anpart av dessa arbeten
igångsättes under depressionsperioder än eljest blir fallet. Utredningen borde
sålunda omfatta frågan, huruvida och på vilket sätt en anordning med ett re-
servationsanslag till utförandet av därför lämpade arbeten borde vidtagas. Ut-
redningen bör bedrivas skyndsammast möjligt, och resultaten därav böra före-
läggas riksdagen.

Vad beträffar medelsbehovet för nästa budgetår, vill riksdagen framhålla,
att, även om man kan säga, att enligt senast tillgängliga siffror ställningen på
arbetsmarknaden i vårt land förbättrats vid jämförelse med närmast föregående
år, de allmänna konjunkturerna dock visa tecken till en begynnande avmatt-
ning, vilket synts riksdagen motivera en höjning av det av Eders Kungl. Maj:t
äskade anslagsbeloppet. Riksdagen har med hänsyn härtill bestämt ansla-
get till 2,500,000 kronor. Riksdagen vill därjämte erinra om de år för år
ständigt stigande belopp, riksdagen anvisat till väganläggningar, vägför-
bättringar och vägunderhåll, vilka tillsammans med vägskattemedel enbart för
nästkommande budgetår belöpa sig till över 80 miljoner kronor, samt att inneva-
rande års riksdag i anledning av framställningar från Eders Kungl. Maj:t till
nycdling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk samt till skogsutdikning
anvisat anslag å tillhoppa 1,800,000 kronor.

Vad därefter angår frågan om åtgärder för att bringa hjälp åt befolkning-
en å *Seskarö* får riksdagen inledningsvis erinra om det utomordentligt svåra
läge, vari denna avskilda öbefolkning liksom ock den kommun, Nedertorneå
kommun, som ön tillhör, oförskyllt försatts genom sågverksdriftens nedläggande.
Behovet av en särskild hjälpaktion får anses fastslaget genom riksdagens
tidigare uttalanden i denna sak.

Vid övervägande av de olika former, under vilka hjälp lämpligast bör läm-
nas, gäller det i första hand att taga ställning till den motionsvis framförda
tanken på en fortsatt sågverksdrift å ön. I detta avseende får riksdagen an-
föra följande.

Vid denna frågas bedömande måste beaktas de ödesdigra verkningar det
totala nedläggandet av all industri på ön skulle få ej endast för öbefolkningen,
som skulle tvingas på främmande ort i konkurrens med andra arbetslösa söka
en oviss utkomst, utan även för Nedertorneå kommun, vars utskylder, företrä-
desvis på grund av förhållandena på *Seskarö*, för närvarande överstiga 40 kro-
nor per skattekrona. Möjligheterna att fortsätta sågverksdriften synas ej vara

så ogynnsamma, att sådana ytterlighetsåtgärder skola behöva tillgripas som de i propositionen föreslagna.

I ärendet tillkallade sakkunniga hava framlagt olika alternativ för frågans lösning. Det alternativ (alt. III), som de sakkunniga ansett böra ifrågakomma för en eventuell provisorisk drift vid Sandvik, avser en tillverkning av endast 4,000 standards och har beräknats medföra en årsförlust av omkring 90,000 kronor. En så hög årlig förlustsiffra måste tvivelsutan väcka betänkligheter och kan förklara domänstyrelsens avvisande hållning.

Enligt de sakkunnigas utredningar finnes emellertid ett annat alternativ (alt. I), som medför ett mindre ofördelaktigt ekonomiskt resultat och dessutom medger en större del av befolkningen stadigvarande arbete. Detta alternativ avser full drift av sågverket med en årstillverkning av 9,000 standards eller samma tillverknings-siffra som tidigare. Även detta senare större alternativ skulle visserligen enligt de sakkunnigas kalkyler medföra en förlust, som dock uppgår till ej fullt 19,000 kronor per år. Härvid har man emellertid utgått från en så hög ränta på anläggnings- och driftskapital som $6\frac{1}{2}$ procent. För det kapital, som tillhandahålles av riksgäldskontoret, betalar dock domänstyrelsen för närvarande allenast $4\frac{1}{2}$ procent. Denna ränteskillnad på 2 procent motsvarar en sänkning av ränteposten med 34,469 kronor, vilket täcker den beräknade förlusten av 18,970 kronor och därutöver lämnar en vinst å driften av 15,499 kronor, varvid full ränta därutöver erhållits å allt använt kapital. Läggas denna nettovinst, 15,500 kronor, till den beräknade årliga amorteringen, 36,000 kronor, möjliggöres en total årlig amortering av 51,500 kronor eller på fyra år tillsammans 206,000 kronor, som sålunda nedbringar den beräknade kostnaden för inköp av hela sågverksegendomen med 10 prämar jämte modernisering av sågverk och brädgård, inköp av flisverk samt 40 nya prämar, tillsammans 295,000 kronor, till 89,000 kronor.

Om arbetarna, som till riksdagens statsutskott avlämnat skriftlig, av dem personligen undertecknad förbindelse att medverka enligt det i motion I: 339 framlagda förslaget, medgiva fondering av i medeltal 7 % av dem tillkommande, avtalsenliga löner, erhålles med $4\frac{1}{2}$ % enkel ränta, beräknad från slutet av varje år, 89,000 kronor, motsvarande just den oamorterade delen av anläggningen, vilken därefter skulle kunna överlämnas till ett på grundval av arbetarnas besparingar bildat enskilt företag för eventuellt övertagande av driften.

I kalkylerna för alt. I hava de sakkunniga utgått från att sågavfallet skall användas för tillverkning av sulfatflis. Detta medför — förutom anläggning av flisverk för en kostnad av 33,000 kronor — att det för sågningen använda timret måste vara barkat. I enlighet härmed har räknats med en betalning för råvarorna av 56 öre per cylinderkubikfot (barkat timmer fritt älvsmynningen), medan motsvarande kostnad för obarkat timmer utgör $53\frac{1}{2}$ öre. De årliga utgifterna för timrets barkning och flisens upphuggning äro så stora, att värdet av den försålda flisen endast obetydligt överstiger desamma. Användes som hittills skett avfallet i stället till kolning, torde det ekonomiska årsresultatet kunna ytterligare förbättras, så att man med nuvarande kolpriser bör kunna

räkna med ett årligt nettoöverskott av cirka 40,000 kronor i stället för ovan angivna 15,500 kronor.

Arbetarnas nuvarande nödläge och skuldsättning förutsätter, att de få rätt att i mån av behov till annan transportera sina insatser, exempelvis å sina fordringsägare. Härigenom kunde ett allmännare intresse även hos utomstående för driftens fortsättande genom enskilt företag förväntas framväxa, så att, om domänstyrelsen efter någon tid skulle finna det fördelaktigare att upphöra med driften för egen del, det hela kunde överlämnas till enskilt företag, grundat på de av arbetarna gjorda insatserna. Detta bleve en helt annan och bättre utgångspunkt än att *omedelbart* söka få till stånd ett enskilt företag, som måste grundas med nödlidande och skuldsatta arbetare som enda intressenter. Förlagskrediten kan i det förra fallet mycket lättare anskaffas mot säkerhet i de skuldfria anläggningarna och i ineliggande virkeslager. Ett enskilt företag, som därtill icke har några medel disponibla ens för inköp av verket och inga egna skogar, måste också räkna med hög ränta och erhåller ingen bankkredit, vare sig anskaffnings- eller driftskapital, utan att det kan prestera mångåriga virkeskontrakt till betydligt lägre pris än dagspriserna å råvaran, detta för att bilda säkerhetsmarginal för prisfall å det sågade virket.

Om man bortser från de rent tillfälliga vinster, som skulle kunna uppstå för domänstyrelsen å försäljning av oförädlat virke, då vid försäljningen konjunkturen råkar ligga högre än då det sågade virket skall säljas, en vinst, som givetvis motsvaras av en förlust, då priserna gå i motsatt riktning, så borde innehavet av detta sågverk för domänstyrelsen medföra större trygghet för att vid varje tillfälle utfå ett skäligt netto å råvaran, allt inför den faktiska monopolisering av den norrländska sågverksrörelsen, såväl i södra som i övre Norrland, som under den senaste tiden så starkt utvecklats.

Vid sin prövning av ärendet har riksdagen kommit till den uppfattningen, att en fortsatt drift av Sandviks sågverk enligt nu angivna alt. I måste vara att föredraga framför propositionens förslag om en fullständig utflyttning från ön med en omfattande inlösen av egna hem m. m. I avvaktan på att sågverksdriften ånyo kan igångsättas, torde sågverket utan dröjsmål böra inköpas samt de arbetslösa få sysselsättning med framskaffande av timmer, reparations- och moderniseringsarbeten å såg och brädgård samt tillverkning av pråmar m. m., vari de äro fullt kunniga. Därvid torde inbesparas ett betydande belopp, som eljest bliver erforderligt till nödhjälpsarbeten och understöd. Räknar man med att minst 150 arbetare skulle få framtida sysselsättning vid sågning och skeppning utav samtliga de 250, som nu finnas å Seskarö, så torde man därutöver kunna inbespara 213,000 kronor ($\frac{150}{250} \times 355,000$) av kostnader för i propositionen föreslagna utflyttning m. m. Arbetslöshetsanslaget skulle alltså på detta sätt bliva mindre belastat än enligt propositionens förslag.

Sammanlagt skulle enligt de sakkunnigas beräkningar kostnaderna för inköp av Sandviks sågverk med tillhörig mark, byggnader och inventarier ävensom för nödiga kompletteringsarbeten ej behöva överstiga 300,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts får riksdagen alltså

dels anmäla, att riksdagen till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 2,500,000 kronor;

dels anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning huruvida och under vilka villkor ett reservationsanslag må bära beviljas för att efter Eders Kungl. Maj:ts beprövande tagas i anspråk vid tillfällen av ökad arbetslöshet av mera betydande omfattning;

dels ock anmäla, att riksdagen medgivit, att Eders Kungl. Maj:t må — under beaktande av de synpunkter riksdagen ovan anfört — av arbetslöshetsanslag för nästkommande budgetår bestrida utgifter för inköp av Sandviks sågverk å Seskarö med tillhörig mark, byggnader och inventarier ävensom för nödiga kompletteringsarbeten för en årstillverkning av 9,000 standards till ett sammanlagt belopp av högst 300,000 kronor.

Stockholm den 11 juni 1930.

Med undersätlig vörndnad.
